ÎNTRE TANATOS ŞI EROS: CUM ARĂTA LUMEA LUI GEORGE BACOVIA ÎN VOLUMUL *PLUMB*

Pilchin Ivan, lector, master în filologie germanică
Departamentul de Literatură Universală şi Comparată, USM

Opera lui George Bacovia reprezintă o vizibilă (şi arhetipală) împletire a Erosului cu Tanatosul, a voinţei vitale cu forţa morbidă. Unicul lucru salvator şi cu adevărat eliberator, refugiul eului din această viaţă în moarte este delirul şi visarea. De altfel, amorul din Plumb este şi el marcat de un amurg morbid. Încercările de a iubi sînt pentru toţi o modalitate instinctuală de salvare, una nesigură, stranie şi nepotrivită atmosferei apăsătoare. Iubirea bacoviană nu este o pasiune donjuanistă, ci o tînjire spre echilibru sufletesc şi salvare din singurătate. Iubita din volum nu este idealizată, fiind prezentă mai degrabă ca o convenţie a unei alterităţi armonioase, căutate şi mereu invocate, un fel de „chip divin" puşkinian. Condiţia iubitei este destul de intrigantă, de mediere între eu şi altă lume, chemată să trăiască împreună cu eul liric aceleaşi impresii şi senzaţii, să participe la tribulaţiile sale.

Cuvinte-cheie: Eros, Thanatos, stări poetice morbide, amor morbid, angoasa morţii, iubirea mediatoare

Cu toate că *opera omnia* îi include mai multe volume de poezie şi proză, George Bacovia poate fi considerat autorul unei singure cărţi, a culegerii de debut *Plumb*, care îi legitimează incontestabila sa prezenţă în panteonul poetic al literaturii române. Celelalte cărţi par a fi nişte completări, precizări, varieri şi dezvoltări ale motivelor, ale formei poetice şi ale stilului bacovian din primul volum. De fapt, există o singură carte a lui G. Bacovia, care a continuat să crească şi să se scrie pe parcursul întregii vieţi a poetului.

1. *Psihicul poetului este însăşi poezia lui.* (I. Valerian)

Volumul *Plumb, adunat cu sila* de *un prieten* a lui G. Bacovia, include versuri apărute pînă în 1916. Dincolo de amănunte textologice, de datarea exactă a textelor şi de variantele editoriale ale unora dintre ele, versurile din volum se organizează într-un sistem artistic coagulat, în care prezenţa sau lipsa unor elemente este justificată de însăşi viziunea decadentistă a poetului.

2. *Melancolia firii mele nu ar fi niciodată înţeleasă.* (G. Bacovia)

E tentant să vezi în poemele din *Plumb* în primul rînd reflectarea specifică a felului de a fi a lui G. Bacovia, a contextului socio-cultural şi localist în care a apărut volumul. Cert este că autobiograficul reprezintă acel strat indispensabil poeziei bacoviene care se strecoară la orice lectură atentă a textelor sale. Mărturisirile poetului vin pentru a completa imaginea eului din volum: *Nu mă plictisesc şi nu mă neliniştesc în singurătate. Din cauza temperamentului mi-am croit fatal o astfel de viaţă. Şi-apoi, n-am fost întotdeauna prea sănătos.* Spre deosebite de interviu, scufundarea în izolare şi singurătate, calma consolare cu inevitabilitatea lor, capătă în *Plumb* o nuanţă dramatică. Exemple sunt multe, prezente aproapte în fiecare text, singurătatea fiind un laitmotiv al întregului tablou poetic din volum: *stam singur în cavou* (Plumb), *sunt singur* (Lacustră), *mi-am zis singur* (Gri), *sunt solitarul pustiilor pieţe* (Pălind), *singur, singur, singur... / Nimeni... nu ştie de mine...* (Rar), *suflet singuratic* (Singur), *omul începuse să vorbească singur* (Altfel), *trec singur* (Plumb de iarnă). Solitudinea eului bacovian este una romantică, amintind de singurătăţile lui René din nuvela omonimă a lui R. de Chateaubriand sau de izolarea personajelor byroniene, cuprinse de starea iremediabilă a *melancoliei universale*

(*spleen*-ul lui Ch. Baudelaire), numită şi *boala secolului*. Boala spirituală a eului, accentuată frecvent în volum, face parte şi ea din tabloul poetic decadentist bacovian: *e-un secol de-a binelea bolnav, / Că-s bolnav şi eu, nu mă mir* (Trudit). Se observă o oarecare agitaţie, nelinişte, ruinare a echilibrului interior: *eu zgudui fereasta nervos* (Spre toamnă), *simţurile-mi toate se enervau fantastic...* (Finis), *şi plîng şi eu, şi tremurînd...* (Nevroză), *mă prinse sinistre gîndiri* (Panoramă). Uneori însă poezia depăşeşte planul individual, proiectîndu-se asupra stărilor psihice generale / colective, asemănătoare celor ale eului: *Plana: / Durere fără nume / Pe om...* (Largo), *şi noi eram o ceată tristă... / Şi-am plîns cu frunţile pe masă* (Seara tîrziu). Plînsul neîcetat al eului liric, ce-şi găseşte o corespondenţă directă în plînsetul ploii (un alt laitmotiv bacovian), este totodată doar primul element al unei opoziţii binare, o formulă poetică magistrală în *Plumb*. Celălalt element al acestei construcţii este rîsul: *şi gem, şi plîng, şi rîd în hî, în ha...* (Amurg de toamnă), *tovarăş mi-i rîsul hidos* (Pălind). Este, de fapt, vorba despre un *hohot de smintit* (Oh, amurguri) lipsit de bucurie, *îmi vine să rîd fără sens* (Nervi de toamnă), *rîs sarcastic* (Finis), un refugiu-mască din tristeţea existenţei, care aminteşte de „rîsul carnavalesc" rablerian (M. Bahtin) sau bufonadele absurdiste ale „teatrului comic" (E. Ionesco). Din această perspectivă, este semnificativ poemul *Decembre*, una din puţinele poezii din volum în care se încearcă regăsirea unei armonii interioare prin interzicerea fermă *nu rîde...*

Înşiruirea stărilor interioare se intersectează în volum cu o privire globală asupra propriei condiţii: *zilele mele – totuna* (Decembre), *pierdut într-o provincie pustie* (Plumb de toamnă). *Aici, în provincie*, mărturisea G. Bacovia, *viaţa se scurge monoton. E destul ca să trăieşti o zi, să-ţi închipui cum se vor desfăşura toate celelalte pînă la sfîrşitul vieţii tale. Ăsta într-adevăr nu este un lucru prea vesel.* Astfel, eul liric din *Plumb* este situat într-un fel de hibernare perpetuă şi decadenţă recurentă, iar orizontul limitat sugerează o închidere infernală în spirit dantesc: *e vînt şi-orice speranţă e pierdută...* (Plumb de toamnă). Starea de hibernare este adesea comparată cu starea morţii, o paralelă reţinută deja în mitologia antică greacă prin înfrăţirea lui Hypnos, zeul somnului plin de fantasme întunecate, cu Thanatos, zeul morţii: *de-acum pe cărţi voi adormi uitat* (Plumb de toamnă). De altfel, eul priveşte lumea din jur preponderent ca un spaţiu al umbrelor, fără lumină, cuprins de o stagnare apăsătoare: *şi stam împietrit, pierdut în muzeul pustiu, sumbrul muzeu fioros...*(Panoramă). În plan spiritual, singurătatea şi criza nervoasă aici este una din manifestările răului, care, în dimensiunea materială a lumii se manifestă prin frig şi boală.

Unicul lucru salvator şi cu adevărat eliberator, refugiul eului din această viaţă în moarte este delirul şi visarea: *O, vis... o, libertate...* (Plumb de iarnă). În atmosfera generală de frig neîncetat, umezeală şi întuneric, visul pare a fi unicul lucru energizant, cel de menţinere a vieţii: *vibrau scîntei de vis...* (Negru), *un cer de plumb de-a pururea domnea, / iar creierul ardea ca flacăra de soare...* (Altfel). Pierderea acestui foc interior descoperă dramatismul existenţial al eului „aruncat în lume": *azi a murit chiar visul meu final. / şi tu iar tremuri, suflet singuratec...* (Singur).

3. *Iubesc o fată din oraş...*

Iubirea bacoviană nu este o pasiune donjuanistă, ci o tînjire spre echilibru sufletesc şi salvare din singurătate. Iubita din volum nu este idealizată, fiind prezentă mai degrabă ca o convenţie a unei alterităţi armonioase, căutate şi mereu invocate, un fel de „chip divin" puşkinian: *iubito, sunt eu la uşa îngheţată* (Tablou de iarnă), *deschide, dă drumu, -adorato* (Note de toamnă), *tu ce mai faci, iubita mea uitată?* (Plumb de toamnă), *dor de tine, şi de altă lume* (Largo). Condiţia iubitei este destul de intrigantă, de mediere între eu şi altă lume: *iubito, şi iar am venit... / deschide clavirul şi cîntă-mi...* (Trudit), *iubita cîntă la clavir... / iubita cîntă-un marş funebru... / ea plînge şi-a căzut pe clape, / Şi geme greu ca în delir...* (Nevroză), *citeşte-mi ceva...* (Decembre), chemată să trăiască împreună cu eul liric aceleaşi impresii şi senzaţii, să participe la tribulaţiile sale: *la casa iubitei de-ajung, / eu zgudui fereastra nervos, / şi-o chem ca să vadă cum plouă / frunzişul, în tîrgul ploios* (Spre toamnă), *spre geamuri, iubito, priveşte* (Decembre), *ascultă, tu, bine, iubito, / nu plînge şi nu-ţi fie teamă* (Melancolie), *e miros de cadavre, iubito, / şi azi, chiar sînul tău e mai lăsat... adă roze pe tine să le pun* (Cuptor).

De altfel, amorul din *Plumb* este şi el marcat de un amurg morbid, *dormea întors amorul meu de plumb* (Plumb), *şi-aud gemînd amorul meu defunct* (Amurg de toamnă), *carbonizat, amorul fumega*. Încercările de a iubi sînt pentru toţi o modalitate instinctuală de salvare, una nesigură, stranie şi nepotrivită atmosferei apăsătoare a unui „pămînt pustiit" (Th. Eliot): *amanţii, mai bolnavi, mai trişti, / pe drumuri fac gesturi ciudate* (Nervi de toamnă), *eu stau, şi mă duc, şi mă-ntorc, / şi-amanţii profund mă-ntristează - / îmi vine să rîd fără sens* (Nervi de toamnă), *o palidă fată cu gesturi grăbite / aşteaptă pe noul amor...* (În grădină).

4. *Prin codri de simboluri petrece omu-n viaţă* (Ch. Baudelaire).

Volumul *Plumb* trădează influenţa vizibilă asupra lui G. Bacovia a poeziei simboliste occidentale: obiectul creaţiei sale constituie stările sufleteşti confuze, preponderent negative, determinate de ambianţa decadentă şi de criza spirituală a epocii (melancolia, singurătatea, oboseala, spaima); lumea din jur nu este atît o realitate obiectivă, cît un tablou din imagini şi semne, valorificate de imaginaţia poetului în manieră individuală; muzicalitatea care sugerează stări de spirit (*Muzica înainte de toate*, după S. Mallarme). Toate aceste elemente funcţionează într-o armonie artistică, dacă nu calculată, atunci bine inspirată.

Universul poetic al lui G. Bacovia este un simulacru, o simulare a realului, în care totul se conformează anumitor legi şi principii de natură estetică, apoi psihologică, iar apoi – mistică. În primul rînd, aşa cum am mai observat mai sus, poezia bacoviană oscilează între două noduri de imagini contrastante: noapte / amurg / întuneric – lumina felinarelor / lampă / zi; sînge (cald) – zăpadă; ninsoare – jăratec / focul; băutură – ceai; apă – foc / carbonizare / scîntei; plînset – rîset; sunete / muzică – tăcere; jos / adînc / morminte – sus / cer/ copaci; aici – în depărtare; atunci – acum.

În al doilea rînd, aranjarea culorilor în tablou (mai multe poezii ale volumului sugerînd legătura directă cu arta picturii peisajistice) se face în corespondenţă cu optica privirii, perspectiva observării sau direcţia mişcării elementelor prezente. Dominantă în volum este axarea verticală, privirea eului fiind îndreaptă preponderent în jos – spre pămînt, sau sus – spre cer.

Direcţionat jos: *dormeau **adînc** sicriele de plumb* (Plumb), *şi **cad**, **recad*** (Sonet), *departe plopii **s-apleacă la pămînt*** (Amurg de toamnă), *din crengi ostenite / pe garduri bătrîne, pe streşini de lemn, / şi frunzele **cad** ca un sinistru semn* (În grădină), *negru **profund*** (Negru), *şi toamna, şi iarna / **coboară**-amîndouă* (Moina), ***cad** grele* (Nervi de toamnă), *havuzul din dosul palatului mort / mai aruncă, mai plouă, mai plînge – / şi stropii **căzînd**...* (Amurg antic), *grădina oraşului plînge, / Şi-**aruncă** frunzişu-n oraş; se uită în zări catedrala; din margini* (Toamna), *potop **cad** stele de cristal... / **cad** lacrimi roze...* (Singur), ***din** turn* (Amurg violet), *şi dacă am să **cad** pe covoare* (Trudit), ***curg** frunze **de pe** ramuri* (Amurg), *cu fruntea **în pămînt*** (Altfel), *şi moina **cade*** (Nocturnă), *într-un pahar, / O roză galbenă se uită-**n jos*** (Nocturnă) etc.

Dinamica descendentă din asemenea imagini, căderea sau precipitarea sugerează decadenţa ca stare universală, un proces în faţa căruia individul se află într-o ipostază pasivă, incapabil să i se opună: *iar **peste** noi* (Seară tîrziu), ***sub** tristele becuri* (Pălind), ***peste** tîrg, duse de vînt* (Note de toamnă), ***peste** parcul părăsit / **cad** regrete* (Oh, amurguri), ***plana**: / durere fără nume / **pe** om...* (Largo).

Direcţionat sus: *s-aprinde crai-nou / **pe zări** argintii / în vastul cavou...* (Amurg), *iar **în zarea** grea de plumb* (Gri), *în coclauri / din **adîncuri*** (Melancolie), *c-un **zmeu** copii aleargă* (Alean), ***urcă** luna* (Amurg). Căderea se asociază cu neantul/ mormîntul, urcarea – cu posibila salvare. E o tentaţia de a ierarhiza universul în zone ce capătă semnificaţii transcendentale.

Perspectiva sau mişcarea **pe orizontală** însă are şi ea o ambivalenţă determinată de context. Pe de o parte se sugerează o *deschidere* a orizontului de privire, lărgirea spaţiului: ***spre** geamuri, iubito, priveşte..., / şi mînă fotoliul **spre** sobă* (Decembre), *pustiul tot mai **larg** părea* (Altfel). Pe de altă parte, se observă tendinţa spre *închidere*, limitare, îngustare a lumii în jurul eului, ceea ce adesea sugerează ideea unei ciclicităţi vicioase: *potop e-**napoi şi nainte*** (Decembre), *de la **poluri*** (Decembre), *porţile **se închid...*** (Nocturnă), *se scurge **pe canal** – în zarea-nnoptată* (Tablou de iarnă), în **havuz** *pluteşte un lanţ de lebede* (Amurg antic), *eu stau, **şi***

mă duc, şi mă-ntorc (Nervi de toamnă), *vîslind, un corb încet* ***vine din fund, / tăind orizontul, diametral****... / Pe cînd, tăcut,* ***se-ntoarce****-acelaşi corb, /* ***tăind orizontul, diametral*** (Amurg de toamnă).

Aşadar, încă odată, luate împreună, se desprind două noduri structurale ale poeticii bacoviene: ***pasiv-amurg-cădere-închidere*** şi ***activ-lumină-urcare-deschidere***, care, în diverse combinaţii creează efecte lirice coresupunzătoate stărilor explimate.

5. *Zise Corbul „Nevermore”* (E.A. Poe).

Volumul *Plumb*, aşa cum am mai observat mai sus, reprezintă o vizibilă (şi arhetipală) împletire a Erosului cu Tanatosul, a voinţei vitale cu forţa morbidă. De fapt, unele motive ale volumului se regăsesc deja în vestitul poem *Corbul* de E.A. Poe: *Într-un sumbru miez de noapte..., Ah, mi-aduc aminte – ceaţă, şi-un decembrie de gheaţă* etc (traducere de Şt. A. Doinaş). Reluînd atmosfera sumbră / infernală, motivul *vanistas vanitatum*, acel al deşertăciunii şi deznădezdii din poemul poenian, G. Bacovia îl plasează într-un context mai larg, nuanţîndu-l cu propriile culori obsedante: *În plumb văd culoarea galbenă [culoarea deznădejdii]. Compuşii lui dau precipitat galben. Temperamentului meu îi convine această culoare.*

Ceea ce este foarte important în *Plumb*, sînt contactele care se stabilesc între diversele elemente ale universului poetic. Legătura fundamentală, care se afirmă în volum este de natură *eu-eu*, despre care am mai vorbit anterior. Mai puţine, şi nu mai puţin importante, sînt contactele *eu-ea / Celălalt*, dar şi *eu-ei / Ceilalţi*, care vin să sugereze un contrapunct sau un paralelism psihologic. Ceilalţi, lipsiţi de trăsături concrete şi certe, se înscriu în tabloul general decadent şi impresionist alcătuit de G. Bacovia: *o* ***palidă*** *fată cu gesturi grăbite* (În grădină), *pe drum e-o lume* ***leleşă, cochetă;*** */ mulţimea toată pare* ***violetă*** (Amurg violet), *şi* ***galbeni*** *trec* ***bolnavi*** */ copii de la şcoală* (Moina), *amanţii,* ***mai bolnavi, mai trişti****, / pe drumuri fac gesturi ciudate* (Nervi de toamnă), *cei* ***vii*** *se mişcă şi ei* ***descompuşi****, / cu lutul de căldură asudat* (Cuptor), *la geam* ***tuşeşte****-o fată / în* ***bolnavul*** *amurg* (Amurg), *un bec* ***agonizează****, există, nu există, – / un* ***alcoolic*** *trece piaţa* ***tristă*** (Nocturnă), *de-acum,* ***tuşind****, a şi murit o fată, / un* ***palid visător*** *s-a împuşcat* (Plumb de toamnă), *într-o grădină publică tăcută, / pe un* ***nebun*** *l-am auzit răcnind* (Plumb de toamnă), *prin tîrgu-nvăluit de* ***sărăcie*** */ am întîlnit un popă, un soldat...* (Plumb de toamnă). O imagine particulară cu adînci urme romatice se regăseşte în poezia Alean, o evocare a motivului paradisului pierdut: *Cu-un zmeu copiii aleargă..., Copil, ca ei, te vezi, / Şi plîngi...* (Alean). Uneori însă se observă o prezenţă în absenţa celorlalţi, astfel motivîndu-se singurătatea totală a eului: *nu-i nimei pe drum* (Pastel), *nimeni, nimeni, nimeni...* (Rar). Important este aici nu atît *cine*, cît *cum*, căci prin anumite calificative se creează o paralelă între lumea oamenilor şi universul / natura, lumea / mediul depersonalizat. De fapt, legătura *eu-univers/ altceva* presupune adesea un contact cu vietăţile, o parte componentă a acestui univers.

Bestiarul bacovian nu este unul arbitrar, ci determinat estetic, corespunzător celorlalte elemente ale decorului: culoare, mişcare, atmosferă, locuri şi stări. Domină imaginea corbului, o pasăre „prin definiţie infernală” (M. Coman): *departe, pe cîmp / cad corbii, domol; / şi răgete lungi / pornesc din ocol* (Pastel), t*rec corbii – ah, „Corbii” / poetului Tradem – / şi curg pe-nnoptat / pe-un tîrg îngheţat, / se duc pe pustii...* (Amurg), *„I-auzi corbii!” – mi-am zis singur...* (Gri), *şi corbii se plimbă prin sînge... şi sug; / dar ceasu-i tîrziu... în zări corbii fug* (Tablu de iarnă), *vîslind, un corb încet vine din fund, / tăind orizontul, diametral... / pe cînd, tăcut, se-ntoarce-acelaşi corb, / tîind orizontul, diametral* (Amurg de toamnă). Cromatica şi trăsăturile acestei vietăţi se completează cu celelalte vieţuitoare: *cu* ***pene albe, pene negre*** */ o pasăre cu glas amar / străbate parcul secular... / cu pene albe, pene negre* (Decor), *pluteşte un lanţ de* ***lebede albe****, / îar visul din parc în lac se răsfrînge – / Amurgul pe lebede pune culori: / De sineală, de aur, de sînge* (Amurg antic), *lină-i zăpada de sînge animal..., / spre abator* ***vin lupii licărind*** (Tablou de iarnă).

Prezenţa corbului în volum este justificară din exterior prin orientarea spre simbolismul francez şi prin impactul lui E.A. Poe, iar din interior – prin faptul că acest tip de vieţuitoare poartă valoare simbolică în organizarea cosmogonică a universului bacovian. Acelaşi lucru se referă şi la lumea plantelor invocate în poezii (roză, frunze, copaci).

6. ***Răsună pe margini de tîrg / Un bangăt puternic de armă...***

Ceea ce nu poate fi ignorat în interpretarea volumului *Plumb* este, desigur, epoca în care acesta apare (*în anul 1916, în preziua războiului de întregire...*), este spiritul timpului care domină minţile şi lasă amprenta asupra destinelor umane. E vorba, desigur, de epoca de glorie a glontelui de plumb ce şi-a atins apogeul odată cu Primul Război Mondial. În sensul acesta, relevantă este şi mărturisirea poetului: *Seismele sociale nu m-au lăsat niciodată indiferent. Numai cei care n-au voit n-au găsit urma lăsată de aceste seisme în poeziile mele*.

În acest sens, dacă simboliştii francezi erau în aşteptarea colapsului, Bacovia asistă la acesta şi îl reflectă în volum. În spiritul poeziei simboliste, în care necunoscutul, tainicul, inexprimabilul, nevăzutul e un component al sistemului estetic, Bacovia, la fel, se dedică seismelor sociale, care sînt ceva nevăzut, sugerat, dar nu mai puţin real. Astfel, ecouri ale unui mare conflict, auzite cu un dramatism simbolistic, nu trec neobservate nici într-un tîrg îndepărtat românesc: p*e-afară de stai / **te-năbuşi de fum*** (Pastel), *un **gol istoric** se întinde... / Şi simt cum de atîta ploaie / **piloţii grei se prăbuşesc*** (Lacustră), *ninge grozav pe **cîmp la abator**... / e albul aprins de sînge-nchegat* (Tablou de iarnă), *în **murmure stranii semite** / m-adaug şi eu **în convoi*** (Spre toamnă), *din turn, pe cîmp, văd **voievozi cu plete**; / străbunii trec în pîlcuri violete* (amurg de toamnă), *barbar cînta, dar plin de jale, – / şi-**n jur era aşa răscoală**... / şi-n lungi, **satanice ecouri*** (Seară tristă), *imensitate, veşnicie, / tu, **haos**, care toate-aduni... / **în golul tău e nebunie**, - / şi tu **ne faci pe toţi nebuni*** (Pulvis), *sunt **cîţiva morţi on oraş**, iubito, / chiar pentru asta am venit să-ţi spun* (Cuptor), *răsună pe margini de tîrg / un **bangăt puternic de armă**... / metalic s-aud / **gorniştii**, în fund, la **cazarmă**; şi vine... / un **bucium de alarmă*** (Toamnă), *de-acum, au şi pornit pe **lumea eronată** / **ecouri de revoltă şi de jale**; / tot mai citeşti **probleme sociale**...* (Plumb de toamnă).

Bacovia ascultă ecourile monstruoasei „răscoale” şi tînjeşte după o simfonie armonioasă. Poetul este omul care asemenea unui credincios observă fenomene pentru a-şi demonstra existenţa divinului, dar, asemenea divinităţii dezolvate în jur, războiul este omniprezent.

7. ***Nu vreau să-ţi fac teorii...***

Printre alele, m-am gîndit la o eventuală istorie culturală a metalelor, în care un eventual entuziast al temei, după capitolele masive dedicate aurului, argintului, aramei sau cuprului, ar include, cu siguranţă, mai multe pagini consistente şi despre plumb. Printr-un vast tablou, de la vestitul apeduct roman, prin alchimiştii medievali sau povestea soldăţelului de plumb al marelui fabulist danez şi pînă la persformanţele industriei atomice contemporane, cititorului i s-ar propune o poveste captivantă şi cu adevărat dramatică a interacţionării civilizaţiei umane doar cu acest metal „greu”. Literaturii în această prezentare i-ar reveni mai degrabă misunea de a acompania cu ilustraţii textuale istoria anumitor produse realizate din plumb, cele mai împunătoare dintre care ar fi, cu certitudine, litera de tipar şi glontele.

I